

Задорожний Олександр Павлович,
ад'юнкт відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На світовій арені, де транснаціональна злочинність стає все більш глобальним явищем, вивчення міжнародного досвіду у сфері оперативно-розшукової діяльності набуває великого значення. У кожній країні, незалежно від її рівня розвитку, існують підрозділи, що відповідають за боротьбу зі злочинністю. Ці структури співпрацюють між собою, обмінюючись досвідом та інформацією для ефективного протидії злочинності без значної витрати часу і матеріальних ресурсів досягаючи позитивних результатів в найкоротший термін.

Міжнародна співпраця у сфері оперативно-розшукової діяльності ґрунтується на взаємній довірі та розумінні між країнами. Подібне співробітництво включає в себе обмін розвідувальною інформацією, проведенням спільних оперативних дій, а також взаємну підтримку у розслідуванні та затриманні злочинців. Така практика не лише збільшує шанси на успіх у боротьбі зі злочинністю, але й зміцнює міжнародні відносини та сприяє створенню безпечнішого світу.

На наш погляд, вивчаючи іноземний досвід правоохоронних органів стосовно отримання оперативно-розшукової інформації, потрібно виділити найбільш ефективні й сучасні способи одержання такої інформації, котрі, у свою чергу, можуть бути використані оперативними підрозділами кримінальної поліції Національної поліції України у практичній діяльності.

Проблема боротьби зі злочинністю, особливо з організованими транснаціональними формами злочинності, наразі набуває глобального характеру, про що свідчить значна кількість публікацій науковців та практиків, які досліджують зазначену проблематику. На перший план виходять такі види злочинів, як міжнародний тероризм, організована транснаціональна злочинність, торгівля людьми, органами, незаконна міграція, наркобізнес, торгівля зброєю та інші, які становлять небезпеку не тільки для окремих держав, але й для всього людства, що потребує спільних зусиль і повсякденного міжнародного співробітництва правоохоронних органів.

Правову основу міжнародного співробітництва в оперативно-розшуковій діяльності складають: міжнародні, міждержавні договори (двосторонні і багатосторонні) – пакти, конвенції, договори, угоди; міжурядові угоди з окремих питань, які стосуються взаємодії в боротьбі зі злочинністю; міжвідомчі договори (угоди); національне

законодавство з питань надання міжнародної правової допомоги; неписані норми (звичай) міжнародного права (міжнародна ввічливість, взаємність і ін.) [1, с. 77].

Стаття 5-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності, як «Співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, визначені у статті 5 цього Закону, та правоохоронними і спеціальними службами інших держав, які мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна» [2].

Треба зазначити, що законодавцем визначено також поняття в загальному розумінні Міжнародного співробітництва та закріплено його в ст. 542 КПК України - як діяльність уповноважених органів під час кримінального провадження, що полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у цьому Кодексі, форми співробітництва під час кримінального провадження [3].

Однією з провідних країн на політичній та економічній арені, яка також не позбавлена проблем злочинності, є США. Серед усього розмаїття федеральних міністерств, які здійснюють правоохоронні повноваження (понад 10-ти), провідним за обсягом та значущістю таких повноважень є Міністерство юстиції, у складі якого діють: 1) Федеральне бюро розслідувань, 2) Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків, 3) Бюро з контролю за обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів, вогнепальної зброї і вибухових речовин. Самі назви цих органів та обсяг їх компетенції (боротьба з тероризмом, організованою злочинністю, корупцією) передбачають наявність у їхніх структурах підрозділів з відповідною нормативною базою, що займаються питаннями міжнародної співпраці у протидії злочинності. З наведених правоохоронних структур США, задіяних у міжнародному співробітництві, необхідно звернути увагу на окремих федеральний орган – Міністерство внутрішньої безпеки (Department of homeland security), створене у 2004 р. з метою активзації боротьби з тероризмом, що фактично виконує функції органу цивільної оборони та надзвичайних ситуацій. У його структурі

створено міжнародний відділ. Міністерством внутрішньої безпеки укладено двосторонні угоди з провідними країнами світу у сфері науково-технічного співробітництва з питань цивільної оборони, угоди з Канадою щодо прикордонного співробітництва та угоди з питань авіаційної безпеки з країнами та регіонами різних континентів. Серед федеральних правоохоронних відомств США найбільший обсяг та фактичний результат міжнародного співробітництва має Федеральне бюро розслідувань [4, с. 191–194].

Вивчаючи міжнародний досвід у сфері оперативно-розшукової діяльності можливо дійти висновку, що одним із способів виявлення оперативно-розшукової інформації поліцейськими за кордоном є використання взаємодії з іншими поліцейськими службами.

Так, у США для пошуку розвідувальних відомостей активно використовується допомога патрульної служби поліції, до завдань якої входять щоденний збір і звітування про будь-які події в районі проживання або діяльність відомих лідерів злочинних організацій.

Необхідно зазначити, що американська поліція має великий арсенал методів використання патрульної служби для отримання оперативно-розшукової інформації.

Найбільш ефективними методами є:

1. Спостереження патрульних підрозділів, у зоні яких проживають чи працюють злочинці, за їх діяльністю з занесенням отриманих відомостей (навіть номерів автомобілів) до спеціальної уніфікованої форми. Таким способом можна безперервно або періодично вести спостереження за певною територією та не виділяти для цього спеціального оперативного працівника.

Крім того, використання піших або моторизованих патрулів забезпечує конспіративність спостереження.

2. Збір детальної інформації про діяльність різних осіб або організацій поліцейськими, які патрулюють зони, що становлять інтерес для поліції. Усі отримані дані патрульні доповідають у письмовому вигляді за встановленою стандартною формою.

3. Обмін інформацією між патрульними під час змінного інструктажу [5, с. 25].

Збиранням оперативно-розшукової інформації займається навіть дорожня служба поліції. Так, наприклад, у США під час зупинки водіїв працівник згаданої служби звертає увагу не тільки на документи особи, котра керує автомобілем, і сам автомобіль, але й на факт наявності у ньому зброї, в тому числі і тієї, носіння якої дозволено законами штату. Після цього у своїй записній книзі (де кожний лист є копіркою для наступного) патрульний офіцер фіксує допущені громадянином правопорушення, вид покарання, що накладене на нього, та дані про побачену зброю. Після цього патрульний офіцер відриває аркуші, на яких відображена вказана інформація, і направляє

їх до інформаційного масиву для постановки на певний вид обліку. Також використовуються спеціальні патрулі, що складаються із груп поліцейських у цивільному одязі, які орієнтовані на виявлення інформації про підозрілих осіб та їх діяльність, і направляються до місць із найбільш складною оперативною обстановкою [5, с. 25].

Допомогу патрульної служби поліції у процесі одержання потрібної інформації використовують також у Федеративній Республіці Німеччина. Оперативні підрозділи поліції ФРН використовують допомогу патрульної служби у зв'язку з кількома причинами:

- працівники патрульної служби мають можливість здійснювати активне цілодобове спостереження за об'єктами, що становлять інтерес, а тому оперативним працівникам ФРН рекомендовано надавати патрульним службам поліції інформацію про професійних і потенційних злочинців, розшукуваних осіб, які проживають чи тимчасово зупинилися у цьому районі;

- під час чергування на вулиці, охорони громадського порядку і нагляду за безпекою транспортного руху працівники патрульної служби контактують із людьми, поведінка яких викликає підозру, проте не містить явних ознак злочину. Інформація про цих осіб направляється до кримінальної поліції. Такого роду інформація може бути дуже корисною, коли, наприклад, під час розслідування конкретного злочинного діяння буде встановлено, що зазначені патрульними поліцейськими особи знаходились поблизу місця злочину. Це ж стосується і транспортних засобів, що викликають підозру Крім зазначеного, оперативним підрозділам поліції Німеччини передає оперативно-розшукову інформацію Федеральне відомство з кримінальних справ і Федеральна прикордонна поліція. До обов'язків працівників цих підрозділів входить збирання і надсилання інформації криміногенного характеру до відповідних поліцейських служб [7, с. 83].

На основі аналізу міжнародного досвіду у сфері оперативно-розшукової діяльності стає очевидним, що співпраця між правоохоронними органами різних країн та обмін набутими знаннями, досвідом та оперативними навичками є важливою складовою ефективної боротьби зі злочинністю. Історії успіху спільних операцій підтверджують, що лише спільними зусиллями можна досягти значних результатів у протидії транснаціональній злочинності.

Безумовно, набуття досвіду через співпрацю з іншими країнами дозволяє покращити ефективність роботи правоохоронних органів різних країн, розвивати нові методи, технології, стратегії реагування на сучасні виклики. Такий підхід створює підґрунтя для міцного та відповідального світу, де правопорядок є основою складовою для стабільності та безпеки всіх країн.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М. «Оперативно-розшукова діяльність». ч. I: Підручни. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 244 с.
2. Офіційний сайт Верховної ради України / Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
3. Офіційний сайт Верховної ради України. Кримінально процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ з правоохоронними органами зарубіжних країн: проблеми теорії та практики : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 23 верес. 2010 р.). Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 216 с.
5. Шендрик В.В. Міжнародний досвід використання підрозділів поліції для отримання оперативнорозшукової інформації. Право і Безпека. 2009. № 1. С. 24–29.
6. Сурков К.В. Принципы оперативно-розыскной деятельности и их правовое обеспечение в законодательстве, регламентирующем сыск : моногр. СПб, 1996. 215 с.

Коробко Михайло Олександрович,
здобувач наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ВИЯВЛЕННЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ КВАРТИРНИХ КРАДІЖОК, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ОРГАНІЗОВАНІ ГРУПИ ТА ЗЛОЧИННІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Проблема протидії квартирним крадіжкам упродовж багатьох років залишається однією з найактуальніших для правоохоронних органів, зокрема підрозділів кримінального розшуку Національної поліції України. Наявна стійка тенденція до збільшення кількості квартирних крадіжок за низького відсотка розкриття цих злочинів. Аналіз статистичних даних підтверджує, що проблема боротьби з цими видами злочинів не лише не втрачає актуальності, а й потребує постійного вивчення та вдосконалення [1, с. 197]. Практика показує, що в останні роки квартирні крадіжки набули організованості та професійної спрямованості, відрізняються кваліфікованими засобами їх здійснення, що включають у себе різноманітні дії з підготовки скоєння крадіжок, безпосереднього проникнення до житла й